

Starobosanski nadpisi u Bosni i Hercegovini.

V. Viestnik God. XI. str. 8.

L.

Na glavi:

1. **⚡ (A)CE ZLAMENIE KNEZA** (u sv. **ΛΛM.**)

S donje strane:

1. **PAĐOŦ VELIKOGA KNEZA BOSANSKOGA**
2. **A POSTAVI EGA SINŦ NEGŦV** (manja ruža od 8 listaka) (zvezda jača od 7 zraka) (manja ruža od 8 listaka) **NEGOV** (u sv. **EG** u **EGA.**)
3. **B KNEZŦ RADNUŦ ZBOŽNOMŦ POMŦOŦIU**
4. **II SKONXŦ VŦRŦTXŦ A SINOMŦ NI SĐJ**
5. **OMŦ INOMŦ POMŦOŦIU NEGO SAMŦ S(TA)VI**

Čita se:

1. († A)se zlamenie Kneza
1. **Radoja Velikoga Kneza Bosanskoga**
2. a postavi ega sin negov
3. Knez Radič z božiom pomoćju
4. i svojih vjernjeh a sinom ni s d(ru)ž(in)-
5. om inom pomoćju nego sam s(ta)vi

Ovaj je čuveni spomenik kod Kreševa (u Bosni, gdje je bilo sjedište *gjeda* bosanskoga) u selu Toplici, u *mahali* zabrdju, a mjesto se nekropole zove *Brđanjak*. Ovaj krasni stećak, liep vapnenjak, svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. Dug je m. 2,45; šir. (debeo) m. 1; vis. m. 1; visok s površnicom m. 1,24; visok s podstavkom m. 1,50. Podstavak je skupa (jednina) sa stećkom. Bezbožnici i ispod ove svetinje tražili su blaga, te su dosta izgrdili ovaj spomenik, a osobito su ga okrnili na glavi. Na glavi je stećka grb-štit od najstarijeh t. j. u okrugu je, te ga se imenuje *Ase zlamenie kneza* = *Radoja* i t. d. Štit je narešen naokolo s devet *liljana*. U štitu je (u polju) s desne put lieve do pola iza vienca *krilat zmaj* (poput vuka) izplažena jezika i pandžom na dvoru, biva ovo je *zmaj ognjeni po narodnijem pjesmama*. Na površnici je preko stećka s jedne i s druge strane poput nadramenjaka (*spalara*) premetnuta po jedna ruža od listaka, a stećak je naokolo prekrasno (za ono doba) zarubljen.

Oko podstavka je stećak zarubljen krasnijem užetom, a na površnici stećka bilo je i drugihjeh ureca, al su jih, u posljednje doba, bezbožnici skresali i pokvarili. Ispod stećka je bila sgradjena

krasna grobnica, al su ispod nje kopali, te se nezna kako je ležao *Radoje Veliki Knez Bosanski*. Tu se je našlo (kako mi kazuju seljaci) i ostataka *šrmali-čoh*.

Veselje me diže, a da svemu svietu svetčano kažem, da je za nas ovaj spomenik od najveće vriednosti, te se po njemu može zaključiti, da smo *jedini bili u nazivima i misli*, a to nam dokazuje: *Magnus dux* u staromu Kninu . . . Doba nam je jasna, te o tomu ostavljam boljemu od sebe, *da povjestnički raspravlja*¹⁾.

LI.

1. СЕИ СТИИ И БЖЕСТВЕННИИ ЖЕРТВЕННИКЪ, ИЖЕ НА СЛУЗБѢ БЕЗКРОВОУ [ПЛОТИ И КРОВЕ ГДА БГА И СПСА НАШЕГО ИИСА ХРТА ПО ПРЕДАНИЮ СТИА ВОСТО-
2. УНЫА ЦРКВЕ:] НАПЕЧАТАСА, БГОСЛОВЕНИЕМЪ БЖЕННЫ ШАГО ГДА ГДА АРСЕНІА УЕТВЕРТАГО БЖЕСЮ МИЛОСТІЮ АРХІЕПКА НЕКСВАГО, ВСѢХЪ СЕРБОВЪ,
3. БОЛГАРОВЪ ПОМОРИА, БОСНЫ, ОБОНЪ ПОДЪДЪНАА, И ЦБЛАГО ИЛУРИКА ПАТРИАРХА, ЛѢТА А Ч М Г. ^Г ВО ВІСНИИ
4. ИМѢЕТЪ ВЛАСТЬ СЦІЕННОДѢИСТВОВАТИ ВО ХРАМЪ ВЪВЕДЕНІИ ВЪУЦЕ НАШЕЕ ПРЕПІЕ БЦЕ И ПРИИ ДКН МАРІИ В МОНАИРЕ ЗАВАЛИ
5. СЦІЕННОДѢИСТВОВАНЪ РЪКОЮ ПРЕО. ГНА. МІТРОПОЛИТА (U sv. ТРО) ХЕЦЕГО АКОГА КЪ ФИМЕІА. НА А Ч М С МАА БА

Čita se:

1. Seš stji i bžestvenni žertvennik/, iže na službu bezkróvnuju [plóti i króve gđ'a Bga i spsa nášegō Jisa Hrt'a po predániju stíje vosto-

¹⁾ V. Slovinac 1880, br. 23. str. 448.

2. čnije crkve:] napečatasje, bl̄goslovénjem, bl̄zennjéišagō gđna, gđna Arsénije četvértagō b̄žieju milostiju 'arhieppka Pék'skagō, vsjeh Sérbov,
3. Bólgarōv, Pomórije, Bósni, ōbōn, Pód, dúnaje, i cjelagō Illyrika patriárha, ljéta 1743. gō vo Vjénnje
4. imjét. vlást, s̄čennod̄jenstvovati vo hrámje Vavedenija vl̄če naše prētje Bce i prino dvi Mári v' monaire st *Zavali*
5. s̄ščeénnod̄jéstvovan, rukoju preō . gna. Mitropolita hercegovakoga ky ^r ^{le} *Fišeja*. na 1746 maa 21 ⁱ

Ovaj je nadpis na *antiminsu* u čuvenoj crkvi na *Zavali* (u Hercegovini, u Popovu Polju). *Antimins* je uradjen od platna (postave). te je dug m. 0,70; vis. m. 0,53.

LII.

Na glavi: † АСЕ : ЗСЪУЕ : РАДОЕ : КОВАЧЬ

Čita se: † Ase : usječe : Radoe : Kovač.

Ovaj je spomenik u selu *Žakovu* daleko od *Dobromana* (na putu od Trebinja, put zapada) do dva sahata hoda. Ukraj sela je kod Šćepanove porušene crkve (V. Viestnik 1888, str. 124) golema slovinska nekropola. Ploča je duga m. 2; šir. m. 1,16; debela m. 0,27. Urešena je uzdignutiem granjem djeteline, pa i porubljena. Na ploči je golem štit-targa oskočen, a iza štita mač.

LIII.

Na glavi: ОБА : ОБА : КО / ЛЕНА

Čita se: Ovaj : oba : ko / lena

Ploča je prebijena preko nadpisa. Ploča vap. duga m. 2; šir. m. 1,12; debela m. 0,21.

Ploča je u selu *Žakovu* kod ploče pod br. LII. (Usp. Viestnik 1888, str. 124). Urešena je (kao pod br. LII) oskočenijem granjem djeteline, pa i porubljena, al na njoj nema štita.

Obedvije ploče odnose se na isto pleme.

LIV.

АСЕ : ЗСЪУЕ : И ПИСА : РАДОЕ : КОВАУБ

Čita se: Ase : usječe : i pisa : Radoe : Kovač.

Ploča vap. duga m 2,24; široka m. 1,62; debela m. 0,32.

Ova je ploča narešena lišćem djeteline, te se nalazi u selu Žakovu (Usp. Viestnik 1888, str. 125) i sačinjava celinu u smislu s pločama pod br. LII i LIII, biva u ovoj je nekropoli spomenuto do dva puta ime i prezime *Radoja Kovaču*. To je protumačiti, da je on bio *majstor*, te je iskresao one ploče, a to nam izuose rieči **ЗСЪУЕ И ПИСА**, jer on nije slobodno usjekao za svoje pleme tri greba.

LV.

1. † АСНЕ ЛЕЖИ ДОБРИЛО БО Čita se: † Asie leži Dobrilo Bo-
2. БАНЪ И БРАТЪ МЪ ВИГАНЪ ban i brat mu Vigan
3. И СИНЪ МЪ ИВАНЪ ШЕБАВ (u sv. АВ) i sin mu Ivan Šebav
4. И ОБОЛЕ СО СЕЛО i öbole so selo
5. НА СОИ БАШТИНОМ na soi baštinom

Ploča vap. duga m 2; šir. m. 1,44; debela m. 0,21. Urešena je lišćem djeteline. Na ploči je štit. a za štitom mač.

Ovaj je spomenik u selu Žakovu, kod Popova polja (Usp. Viestnik 1888, str. 125), te se i dan današnji velika okolica (oko Popova polja) zove *Bobani*, biva plemenita zemlja ili baština *Bobanova*. U Žakovu su dan danas sve pravoslavni.

LVI.

АСЕ ЛЕЖИ СИНЪ МОИ ПРИБИЛО
И НЕГОВЪ
.....

Čita se: Ase leži sin moi Pribilo

i negov

Stećak vap. poput ploče u vrhu ravan. Dug je m. 2,8; šir. u sr. m. 0,60; vis. m. 1,26. Ovaj je spomenik u *Šćenici*, kod Gospojine, povrh Popova Polja (Usp. Viestnik 1888, str. 125—126). U vrhu je stećak (na ravnoj strani) vas bio ispisan, al je voda

odrla nadpis, te se samo razabire malo rieči. Kod *Lopoča* je blizu *Šćenice Čerovo Počivalo* (nekropola), pa i dan današnji narod priča, da su ovdje spomenici plemenite porodice *Pribjenovića*; te, po svoj prilici, i opisani stećak na *Šćenici* spada spomenutomu plemenu.

LVII.

... КНЕЗЪ ВУКОТИН ЖУПАНЪ А Ж.....

Čita se: (Ase leži) knez Vukotin župan a ž(upan).....

Ovaj je utarak god. 1888 počatao u Narod. Koledaru Matice Dalmatinske na str. 113 g. Grgur Urlič-Ivanović, te naveo sliedeće nepravilno čitanje: »Čitaj — Knez Vukotin župan god. 905.« Ovdje se nije ni najmanje osvrnuti na čitanje g. Grgura Urlića-Ivanovića, kaonuti bez ikakve kritike, no je samo navesti sliedeće podatke po kojijem će se možda uči u trag tome spomeniku: »*Knez Vukotin*. Na to bi slutio nadpis urezan starom klimenticom i našast u *Sladincu* god. 1868. Ovaj odlomak ukresan starom glagolicom ili klimenticom, morao je biti snimak-precrt iz starije doba na istoj (!??), ili drugoj ploči ukresan. Klimentica počela se rabit 909 godine«.

Za mene bi bio spomenuti stećak od velike zlamenitosti, pa sam brže bolje privatno pisao g. Grguru Urliču Ivanoviću, da bi me potanko izvjestio o položaju mjesta, jer bi se uputio baš za to u Neretvu, da točno ispitam rečeni stećak; al ni je g. Grgur odgovorio sa *ibis redibis*, biva, da se *on nespominje*, te mi je s toga *za sada* navedeni nadpis uvrstiti samo u sumnjive starobosanske nadpise.

LVIII.

///КЕЖИ Р

Čita se: (Ase) leži R-

///КЕННТО (u sv. NH)

(adoe)...(na ple)menito-

///.БОРА

(i svoioi zemli kod). Bora

Utarak stećka vap. poput ploče. Dug je m. 0,66; šir. m. 0,56; debeo m. 0,36. Spomenuti je utarak sada u Sarajevu, u predstojništvu. Vlada ga je činila dovući iz Vogošća daleko 1 sahat od Sarajeva put sjevera. Spomenuti je kamen bio u vodi Sušici. Pri-povjeda mi Simo Dungević, da je tu malo dalje njiva, te se i dan današnji zove *Bor*, a to se baš sudara s navedenijem nadpisom.

LIX.

АСЕ ПИСАХЪ
ДИТКЪ НЪ
ГОЕ ЮСЪЪНИ
ЪЪ ПОПОВИ
ЪЪ ДА^И МИ Б
ОЖЕ КРЪСТИ
ЪНЬСКОЪ МИ
ЛОСТЬ И СВОЮ
Г^О С^Х С

Čita se: Ase pisa u

dijak Nje-

goe Jūni-

ć Popovi-

ć daⁱ mi B-

ožē krsti-

jansku mi-

lost i svoju

g^{o(odine)} 6670 (?) (t. j. po I. H.
1262).

U brojevima nije stalan posljednji broj, al je bez dvojbe desetica poput **С**, jer je u vrhu zakrivljena.

Utarak stupca vap. Visok je m. 0,25; šir. m. 0,17; debeo m. 0,11. Sada je u mitrop. Konsistoriji u Sarajevu (Vid. Viestnik 1887, br. II str. 42–43), a donešen je iz sela Potovića, u Sarajevskom polju, naspram sela i štacije *Daniću*, t. j. preko rieke Bosne.

LX.

† СЕ ЛЕЖИ БРАНКО БЕНКО^У НА (СВОЮ)
И ЗЕМАН НА ПЛЕМЕНИТОИ ТОИ (ПОСТАВИШЕ)
НА НЕМЪ БРАТИЪ БЪЛЪГЪ МИЛОБРА
ТЬ И МИЛКО И СИНТО (Ъ)СЪКО
А ПИСАО ГА БИО ТАДЪ ДИТЪ(КЪ) МАТИЪ (?)
НОВИУЪ

Čita se: † Se leži Braiko Benkov^{(i)č} na (svoio)
i zenli na plemenitoi toi (postaviše)
na nem bratija bjeljeg Milobra-
t i Milko i sin to (u)sjeko
a pisao ga bio tad dija(k) Matija (?)
Novič.

U zadnjem redku u svezi = **ЛО** u **ПИСАО**; **ЛВ** u **ГА БИО**.

Ovaj sam nadpis pročitao iz fotografije, te mi nijesu poznate sve okolnosti o spomeniku. Ovaj je spomenik iz *Tuzlanskeg kotura* (u Bosni), te je ongdje i dan današnji *Benkovića*.

Za БРАТКО Usp. Korijeni od Gj. Daničića na str. 139 od *Bratostav*. U Dubrovačkomu (u Brsečinama) su i sada dvije obitelji *Benko*.
Vid Vuletić-Vukasović.

K r i t i k a.

Hrvatski spomenici u kninskoj okolici uz ostale suvremene dalmatinske iz dobe narodne dinastije. Napisao Fran Bulić dop. član jugoslav. akademije znanosti i umjetnosti. Svezak I. Izdala Jugosl. Akademija znanosti i umjetnosti. Str. 44 u četvrtini i 18 tablica sa dvu tlorisa i 60 slika. U Zagrebu 1888. U knjižari jug. akademije Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). Tisak dioničke tiskare. Ciena 2 for. i 60 novčića.

Ta je knjiga razdijeljena na dva poglavlja, A i B. Poglavlje A. Kninski spomenici, B. Pregled dalmatinskih ornamentalnih spomenika po dobi ili slogu srodnih hrvatskim spomenicim u kninskoj okolici. Poglavlje A razlučeno je pak u četiri dijela. U prvomu od njih spisatelj raspravlja o povijesti spomenika, koji su opstojali na Kapitululu i u Biskupiji kod Knina, gdje se je prosjekom željezničke pruge 1886 god. našla većina ulomaka. U drugomu dijelu nakon općenita pregleda o slogu ornamentalnijeh ulomaka, opisani su isti ponapose. U trećemu je čitanje i proučavanje povjesničke zlamenitosti epigrafičnijeh ulomaka. U četvrtom zaključnom dijelu nas spisatelj obavješćuje, da je uz kamenite ulomke nagjeno još i „novaca iz kasnije sredovječne dobe većinom ugarskih; nakitnih ulomaka iz kovine i kosti s ornamentalnom rezbarijom, koja odaje mnogo *narodne naše motive*; i da se „čuvaju“ „u samostanu O. O. Franjevaca u Kninu“; te ističe zlamenitost kninskijeh iskopina „za povjestne, umjetničke i kulturne odnošaje naše domovine“ ne samo već i po „obćenitu umjetnost i uljudbu“ Spisatelj ispovijeda u tom IV-m dijelu prvog poglavlja kako je „rad nestasice izvjestnih podataka“ bio prisiljen da ostavi neriešena „tolika pitanja i na povjestnom, i na umjetničkom, i na paleografično-epigrafičnom polju, što su jih potakla ova kninska otkrića. Mnenje mu je, da sama dalja otkrića, jer dojakošnja „niesu ino no sretan doista, ali tek slučajni prvi početak“, mogu pružiti „riešenja na ta pitanja“. Tu je brigu stavilo na sebe „novoustrojeno kninsko starinarско društvo“, koje je „pozvalo rodoljube, da svaki prinese po svoje zrnice na sveti žrtvenik narodne nam povijesti“, i „bilo prilična odziva“, ali to nije dosta „za glavnicu, koja bi zajamčila poduzeće sustavnih izkapanja“. Novijeh novčanijeh sreštava nada se spisatelj, da će nadoći požrtvovnošću onoga naroda, koji dičeć se svojom prošlošću, svojim žuljima iznaša ju na vidjelo sebi, a svekoliko učenomu svijetu na ogled; a najskoli brigom i nastojanjem onih njegovatelja naših starožitnosti, što no za kratkoga razdoblja našega prepo-